

Maherramova, V. S., Tkachov, S. I. (2017). Kharakterystyka sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti treneriv. *Zbirnyk naukovykh prats KhDAFK*, 218.

YUSHKO A., BOREYKO N, AZARENKOVA L.

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" Kharkov, Ukraine

TECHNOLOGY OF FORMATION OF TEACHING SKILLS OF FUTURE COACHES

The article analyzes the concept of "pedagogical skill" and defines the components of pedagogical skills of the coach. The peculiarities of the formation of pedagogical skills of future trainers in NTU "KhPI" are revealed. The criteria have been developed and the level of formation among the students of the 1st and 4th courses has been determined. The influence of educational disciplines on the formation of components of the pedagogical skills of future coaches has been studied. The results of the study showed that the mastering of the theoretical material of the academic disciplines of the professional block of the curriculum of the specialty "Physical Culture and Sport" and the formation of practical skills of sports and professional development makes it possible to form a high level of pedagogical skills. According to the research, the introduction of technology significantly increased the indicators of the formation of components of pedagogical skill students experimental group. Students became more active, showed creativity in practical classes, performed self-analysis of their results

Key words: student, pedagogical skill, component, pedagogical technology, trainer, academic discipline

Стаття надійшла до редакції 22.08. 2018 р.

УДК 378.04:34

ПАВЛО ЯНЧЕНКО

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ: ІНТЕГРАТИВНИЙ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЕКСПРЕС-КУРС «ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ»

У статті схарактеризовано одну з педагогічних умов формування правової культури майбутніх юристів – вдосконалення змістового забезпечення фахової підготовки майбутніх юристів на основі впровадження інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів».

Ключові слова: правова культура, юрист, фахівець, формування, педагогічна умова, експрес-курс

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення проблематики формування правової культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки у закладах вищої освіти як важливого напрямку сучасної юридичної освіти, здатної забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців, і яка ґрунтується на розумінні професії правника як професійної незалежної професії, спрямованої на утвердження верховенства права та захист прав і свобод людини. Як зазначає міністр освіти і науки України Л. Гриневич, «сьогодні українська юридична освіта потребує реформування, адже підготовка юристів програє на фоні європейських стандартів». Одним із шляхів її реформування ми вбачаємо у створенні педагогічних умов формування правової культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Незважаючи на те, що існуючі педагогічні умови формування правової культури майбутніх юристів (Р. Андрусішин (2016), О. Дьоміна (2007), О. Лукаш (2011), О. Тітомир (2015) та ін.) внесли свій вагомий внесок у фахову підготовку студентів, ми вважаємо, що цей аспект такої підготовки у закладах вищої освіти (ЗВО) недостатньо висвітлений у педагогічній теорії та практиці.

Мета статті: схарактеризувати одну з педагогічних умов формування правової культури майбутніх юристів – вдосконалення змістового забезпечення фахової підготовки майбутніх юристів на основі впровадження інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів».

Основна частина. З фахової підготовки майбутніх юристів в умовах ЗВО (університетів, академій, інститутів, коледжів) доцільно розглядати як комплексну програму, що синтезує й інтегрує всі цикли дисциплін, підґрунтям якої є програмно-цільовий метод планування й управління процесом навчання. Імпонує позиція О. Благосмілова, який зазначає, що у процесі формування змісту теоретичної, практичної та методичної підготовки майбутніх юристів слід враховувати положення сучасної педагогічної теорії і практики та орієнтуватися на такі принципи: адекватності, відповідності, фундаменталізації, структурної єдності, гуманізації (Благосмілов, 2010).

Дослідження М. Пашковського, які спираються на аналітичний звіт за результатами проекту «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікацій правничої професії шляхом проведення аналізу обсягу знань,

переліку навичок і вмінь, якими має володіти випускник юридичного вищого навчального закладу, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці» (2015), свідчать, що на стан юридичної освіти впливає відсутність стандарту вищої юридичної освіти та професійних стандартів, які б стали серйозним орієнтиром для юридичних закладів вищої освіти у створенні (модернізації) власних освітніх програм. На думку дослідника, прийняття професійних стандартів є первинною умовою реформування змісту юридичної освіти, оскільки такий стандарт є дороговказом при створенні стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 «Право».

М. Пашковський пише: «У середовищі роботодавців (60 %) та експертів (85 %) є розуміння необхідності розробки і впровадження професійних стандартів, проте бракує знання щодо їх змісту, функцій та механізмів розробки. Лише окремі експерти знайомі зі змістом визнаних міжнародних і зарубіжних національних професійних стандартів юридичного профілю... На думку більшості експертів, професійні стандарти мають бути основою для вироблення освітнього стандарту... Це – механізм визначення змісту предметів, їх співвідношення, організації практики, процедур оцінки знань, методів формування практичних вмінь та навичок. Основний критерій оцінки ключових знань, вмінь, навичок та професійних цінностей – їх відповідність потребам роботодавців та фахових спільнот» (Пашковський, 2016). Адаже сучасна юридична освіта має забезпечити формування гармонійної особистості майбутнього юриста, із високим рівнем правової культури, що вільно володіє комплексом фахових знань, вміє їх аналізувати, комбінувати та застосовувати, є психологічно стійкою та здатна вирішувати конфліктні ситуації у невизначених умовах.

Згідно з проектом Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії (2016), метою якої є вдосконалення правничої освіти для фахової підготовки майбутніх юристів відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії, сприяння становленню в Україні правничої освіти як системи стандартів змісту та методики викладання правничих дисциплін, базованих на формуванні правничих навичок, обізнаності щодо питань етики та прав людини, розумінні фундаментальної ролі правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини, а також стандартів доступу до правничої професії, важливого значення надається саме вдосконаленню змістового забезпечення фахової підготовки майбутніх юристів (Вашук, 2016).

На нашу думку, у контексті нашого дослідження вдосконалення змістового забезпечення фахової підготовки майбутніх юристів можливе за рахунок розроблення та впровадження в освітній процес інтегративних міждисциплінарних курсів. Слід погодитися з С. Куриленком та О. Сергєєвим, що інтегративні міждисциплінарні курси формують ряд позитивних рис сучасного стилю мислення студентів, зокрема системність, конкретність, перспективність, критичність, евристичність, почуття міри, ймовірність, економічність та узагальненість (Куриленко, Сергєєв, 2002). У основі розроблення таких курсів, наголошує Я. Собко, лежать ідеї встановлення міжпредметних зв'язків та їх вищих форм – синтезу та інтеграції знань.

Безсумнівно, розроблення інтегративних курсів уможливить розв'язати багато проблем в юридичній освіті і правовому вихованні студентської молоді. Очевидно, крім змісту, вони мають відрізнятися від інших курсів принципами будови, новизною методичних прийомів, які повинні закладатися вже у самому процесі створення таких курсів. На думку дослідника, під інтегративними навчальними курсами розуміють навчальні курси, що вивчаються для поглиблення і розширення міжнаочних (загальних для суміжних навчальних предметів) знань, їх систематизації і узагальнення, формування міжнаочних навчально-пізнавальних умінь, а також для вирішення інших освітніх проблем, побудованих на основі різних проявів міжнаукової інтеграції (Собко, 2014).

Ми погоджуємося з О. Момот, що в умовах фахової підготовки майбутніх юристів у ЗВО доцільним є впровадження експрес-курсів – курсів прискореного навчання, які доцільно проводити як за допомогою традиційних форм, методів та засобів, так і за допомогою ІКТ (Момот, 2016).

Таким чином, вдосконалення змістового забезпечення фахової підготовки майбутніх юристів на основі впровадження інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» доцільно розділити на два етапи:

I етап – оновлення та збагачення змісту дисциплін циклів загальної та професійної підготовки інформацією про правову культуру майбутніх юристів;

II етап – розроблення та вивчення студентами інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів».

Реалізація першого етапу передбачає розроблення та впровадження у процес вивчення дисциплін циклів загальної та професійної підготовки інтерактивної міні-лекції «Правова культура майбутніх юристів».

Результатом реалізації другого етапу є створення програми інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» та його впровадження в освітній процес підготовки майбутніх юристів.

Інтегративний міждисциплінарний експрес-курс «Формування правової культури майбутніх юристів» розрахований на 3 кредити (90 годин) і включає в себе 3 змістові модулі: Змістовий модуль 1. Правова культура майбутніх юристів та її місце і значення в правовій системі суспільства. Змістовий модуль 2. Правова культура майбутніх юристів в механізмі правового регулювання. Змістовий модуль 3. Правова культура майбутніх юристів в механізмі правового примусу. Крім того, програма курсу містить тестові завдання, юридичні задачі для самостійного вирішення, контрольні питання для підготовки до заліку, теми для випускної роботи, практикум «Візуалізація юридичних знань».

Основною метою курсу є формування правової культури майбутніх юристів в умовах сучасного освітнього процесу в закладах вищої освіти з урахуванням світових стандартів юридичної освіти. Курс покликаний активізувати процес формування правової культури студентів як одне з важливих завдань освітнього процесу у вищій школі, оскільки не лише науково-педагогічна спільнота, але й урядові структури усвідомлюють критичність ситуації, що склалася у сфері вищої юридичної освіти, та проявляють готовність реформувати правничу освіту на основі світових стандартів (Вашук, 2016).

Завдання інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу: забезпечити високий рівень професійної підготовки майбутніх юристів шляхом ознайомлення їх з колом актуальних наукових та професійних проблем, озброєння принципами наукового підходу до постановки, оцінювання та їх вирішення; надати студентам систематичні знання з юридичних наук, адже засвоєння специфічної фахової термінології, отримання юридичних знань – неодмінна передумова успішної майбутньої професійної діяльності фахівця-юриста з високим рівнем правової культури; вдосконалити загально-навчальні уміння з опрацювання та вивчення наукової, юридичної літератури, сучасних Інтернет-ресурсів; озброїти студентів початковими знаннями та вміннями здійснення візуалізації юридичних знань; сприяти розвитку інтересу та прагнення до успішної професійної діяльності, самостійності й критичності мислення, аналізування, прийняття рішень; формування здатності бездоганно дотримуючись правової культури у взаєминах з громадянами, використовувати знання різних галузей юриспруденції, психології та педагогіки задля цілеспрямованого забезпечення безпеки діяльності установ та організацій; формування системи професійних ціннісних орієнтацій майбутніх юристів: 1) цінності, пов'язані з функціональним змістом професійної юридичної діяльності; спілкування; інтелектуальне і фізичне «Я»; матеріальні цінності; знання; соціальне визнання; авторитет, вольові якості; користь суспільству, самоактуалізація в професії; 2) цінності інтенційного характеру, які відображають сформованість суспільної думки, престиж юридичної професії в суспільстві, бажання і готовність особистості до постійного розвитку і самовдосконалення; 3) цінності оволодіння професійними знаннями (Мурзіна, 2017).

При побудові інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» нами було використано інноваційні методи дидактики: згорнені інформаційні структури, нелінійне структурування навчального процесу, проблемне навчання, ресурсно-орієнтоване навчання тощо.

Основою реалізації експрес-курсу є модульно-тьюторська технологія – особлива педагогічна технологія, що полягає у взаємодії студента і викладача (тьютора) під час опанування модуля як відносно самостійної частини освітнього процесу з метою усвідомлення і реалізації студентом власних освітніх цілей і завдань. Ключовий акцент при цій технології здійснюється на самостійній роботі студента із запропонованим викладачем навчальним модулем за умов паралельного тьюторського супроводу, що забезпечується або студентом старших курсів, або асистентом викладача. Ефективність цієї технології, акцентує увагу Г. Золотарьова, визначається рівнем мотивації студентів, переважно внутрішньої, тож її ефективність і результативність є тим вищою, чим більшою мірою навчальний матеріал відповідає внутрішньо сформованим і усвідомленим інтелектуальним потребам, життєвим і професійним орієнтаціям та мотивам студентів (Золотарьова, 2017).

Також використано технологію майдмеппінгу – сукупність методів та прийомів, застосовуваних в освітньому процесі, яка базується на використанні ментальних карт і дозволяє підвищити ефективність сприйняття навчального матеріалу, візуалізації знань, розв'язання завдань та прийняття рішень. Ця технологія лягла в основу проведення практикуму «Візуалізація юридичних знань», адже ментальні карти є зручною й ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису. Як зазначає Н. Кононець, це одна з технологій роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Очевидно, що використання ментальних карт у процесі набуття чи поглиблення юридичних знань є досить результативним, оскільки вони сприяють ефективному конспектуванню лекцій, навчально-методичної літератури, підготовці матеріалу з певної теми, допомагають у вирішенні творчих завдань, проведенні тренінгів, семінарів, майстер-класів тощо (Кононець, 2016).

Загалом, впровадження експрес-курсу базується на ресурсно-орієнтованому навчанні студентів та його принципах (універсальності, самостійності та керованості, свободи вибору, саморегуляції, неперервності, індивідуалізації, інтернаціоналізації, доступності, раціоналізації, інформаційного підходу) – керівних ідей організації освітнього процесу, спрямованого на формування правової культури майбутніх юристів. Керуючись визначенням Н. Кононець, ресурсно-орієнтоване навчання студентів ми розглядаємо як цілісний динамічний процес організації і стимулювання їх самостійної пізнавальної діяльності з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища, який передбачає оптимальне використання тандемом "студент-викладач" консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів (Кононець, 2016).

Процес вивчення майбутніми юристами інтегративного міждисциплінарного експрес-курсу «Формування правової культури майбутніх юристів» тлумачиться нами як партнерство викладача (тьютора) та студентів, під час якого здійснюється стимулювання та організація активної самостійної пізнавальної діяльності студентів з метою засвоєння системи знань, умінь, навичок, окреслених у змісті навчання кожної конкретної дисципліни згідно навчального плану підготовки за спеціальністю 081 «Право». Цей процес, наголосимо, спрямований на: формування у майбутніх юристів умінь формулювати мету навчальної діяльності, моделювати й проектувати власну навчальну діяльність; розвиток прагнення домогтися реалізації мети; формування умінь оцінювати та аналізувати результати навчальної діяльності; оволодіння раціональними прийомами роботи з навчальними матеріалами, інформаційними ресурсами; формування умінь шукати інформацію та якісно обробляти її; розвиток плідної співпраці тандему "студент-викладач" як інноваційної форми взаємодії, за якої викладач допомагає студентові навчатися самостійно (Кононець, 2016).

Схематично інтегративний міждисциплінарний експрес-курс «Формування правової культури майбутніх юристів» представлено на рисунку 1:

Реалізація експрес-курсу на засадах ресурсно-орієнтованого навчання забезпечить оновлення змісту, засобів, методів, форм, педагогічних технологій з урахуванням вітчизняних стандартів освітньої діяльності, міжнародної інтеграції та інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій української вищої школи та юридичної освіти зокрема.

Рис. 1. Інтегративний міждисциплінарний експрес-курс

Висновки. Таким чином, впровадження експрес-курсу є певним кроком до створення оптимальних умов формування правової культури для втілення через ресурсно-орієнтоване навчання парадигми «освіта упродовж усього життя» (lifelong learning), підґрунтям для майбутнього професійного самовдосконалення та самореалізації кожного майбутнього юриста, який працюватиме на благо України, її розбудови як правової держави.

Список використаної літератури

- Благосмыслов, О. С. (2010). Змістове забезпечення підготовки студентів до роботи з учнями в позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю. *Вісник Глухівського держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*. Вип. №15., 225-228.
- Пашковський, М. І. (2016). Криза юридичної освіти: реальність та міфи. *Сучасна юридична освіта: досвід минулого – погляд у майбутнє : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 жовтня 2016 р.) / відп. ред. д.ю.н., доц. Г. У. Ульянова; Національн. ун-т «Одеська юрид. академія» (26-30)*. Одеса.
- Ващук, О. П. (2016). Напрями реалізації концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. *Сучасна юридична освіта: досвід минулого – погляд у майбутнє : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 жовтня 2016 р.) / відп. ред. д.ю.н., доц. Г. У. Ульянова; Національн. ун-т «Одеська юрид. академія»*. Одеса, 31-32.
- Куриленко, С. П., Сергєєв, О. В. (2002). Інтегративні процеси у сучасній освіті. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського держ. пед. ун-ту: Серія педагогічна: Дидактики дисциплін фізико-математичної та технологічної освітніх галузей*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т, ІВВ. Вип. 8. 148-154.
- Собко, Я. М. (2014). *Теоретико-методичні основи впровадження інтегративних курсів у професійно-технічній освіті : навчально-методичний посібник*. Львів: Норма.
- Момот, О. В. (2016). *Підготовка майбутніх викладачів вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності в умовах магістратури*. (Дис. канд. пед. наук). Полтава.
- Мурзіна, О.А. (2017). *Формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх юристів у процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Запоріжжя. 318 с.
- Золотарьова, Г.М. (2017). *Інноваційні педагогічні технології при підготовці вчителів у Німеччині*. (Дис. канд. пед. наук). Дрогобич.
- Кононець, Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. докт. пед. наук). Полтава.

References

- Blahosmyslov, O. S. (2010). Zmistove zabezpechennia pidhotovky studentiv do roboty z uchniamy v pozashkilnykh navchalnykh zakladakh naukovo-tekhnicnoho profilu. Visnyk Hlukhivskoho derzh. ped. un-tu. Seria: Pedagogichni nauky. Vyp. №15., 225-228.
- Pashkovskiy, M. I. (2016). Kryza yurydychnoi osvity: realnist ta mify. Suchasna yurydychna osvita: dosvid mynuloho – pohliad u maibutnie : zb. mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 21 zhovtnia 2016 r.) / vidp. red. d.iu.n., dots. H. U. Ulianova; Natsionaln. un-t «Odeska yuryd. akademii» (26-30). Odesa.
- Vashchuk, O. P. (2016). Napriamy realizatsii kontseptsii vdoskonalennia pravnychoi (iurydychnoi) osvity dlia fakhovoi pidhotovky pravnyka vidpovidno do yevropeiskyykh standartiv vyshchoi osvity ta pravnychoi profesii. Suchasna yurydychna osvita: dosvid mynuloho – pohliad u maibutnie : zb. mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 21 zhovtnia 2016 r.) / vidp. red. d.iu.n., dots. H. U. Ulianova; Natsionaln. un-t «Odeska yuryd. akademii». Odesa, 31-32.
- Kurylenko, S. P., Serhieiev, O. V.(2002). Intehratyvni protsesy u suchasni osviti. Zb. nauk. pr. Kamianets–Podilskoho derzh. ped. un-tu: Seria pedagogichna: Dydaktyky dystsyplin fizyko-matematychnoi ta tekhnolohichnoi osvity haluzei. Kamianets-Podilskiy: Kamianets–Podilskiy derzh. ped. un-t, IVV. Vyp. 8. 148-154.
- Sobko, Ya. M. (2014). Teoretyko-metodychni osnovy vprovadzhennia intehratyvnykh kursiv u profesiino-tekhnicnii osviti : navchalno-metodychnyi posibnyk. Lviv: Norma.
- Momot, O. V. (2016). Pidhotovka maibutnykh vykladachiv vyshchykh navchalnykh zakladiv do pedagogichnoi diialnosti v umovakh mahistratury. (Dys. kand. ped. nauk). Poltava.
- Murzina, O.A. (2017). Formuvannia profesiinykh tsinnisnykh oriientatsii maibutnykh yurystiv u protsesi fakhovoi pidhotovky. (Dys. kand. ped. nauk). Zaporizhzhia. 318 s.
- Zolotarova, H.M. (2017). Innovatsiini pedagogichni tekhnolohii pry pidhotovtsi vchyteliv u Nimechchyni. (Dys. kand. ped. nauk). Drohobych.
- Kononets, N. V. (2016). Dydaktychni osnovy resursno-oriientovanoho navchannia dystsyplin kompiuternoho tsykladu studentiv ahrarnykh koledzhiv. (Dys. dokt. ped. nauk). Poltava.

YANCHENKO P.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

IMPROVEMENT OF CONTENT PROVIDING SPECIAL TRAINING OF FUTURE LAWS: INTEGRATED INTER-DISCRIMINATORY EXPRESS COURSE "FORMING THE LEGAL CULTURE OF FUTURE LAWYERS"

The article describes one of the pedagogical conditions for the formation of the legal culture of future lawyers - improving the content provision of professional training of future lawyers on the basis of the introduction of an integrated, interdisciplinary express course "Formation of the legal culture of future lawyers".

Improvement of content provision of professional training of future lawyers on the basis of the introduction of an integrated multidisciplinary express course "Formation of the legal culture of future lawyers" should be divided into two stages:

I stage – updating and enriching the contents of disciplines of general and professional training cycles with information about the legal culture of future lawyers;

II stage – development and studying by students of the integrated interdisciplinary express-course "Formation of the legal culture of future lawyers".

Key words: *legal culture, lawyer, specialist, formation, pedagogical condition, express course*

Стаття надійшла до редакції 22.10. 2018 р.